

ИМАГОЛОГІЧНІ ПРЕЗЕНТАЦІЇ В СУЧАСНІЙ ПОЛЬСЬКІЙ ЛІТЕРАТУРІ ФАКТУ: МІГРАНТ ЯК ІНШИЙ-ЗАЙВИЙ

Сухомлинов Олексій,

ORCID ID 0000-0001-9657-8699

Інститут славістики Польської академії наук, Польща;

lech@suchomynow.pl

Анотація. В останніх роках в Польщі було видано кілька книжок, які стосуються соціально-політичної, культурної та моральної ситуації, а також аспектів повсякденного життя сучасних мешканців Республіки.

Малодослідженим аспектом є багатокультурна спадщина Османської Імперії та етнокультурна ситуація сучасної Турецької республіки. У статті автор зосереджується на аналізі вибраних творів Вітольда Шабловського та Мірцеліни Шумер-Бриши, де особливе місце посідає образ мігранта.

Ключові слова: багатокультурність, етнокультурна ситуація, образ Іншого, пограниччя культур і цивілізацій, толерантність.

IMAGOLOGICAL PRESENTATIONS IN MODERN POLISH LITERATURE OF THE FACT: THE MIGRANT AS ANOTHER-SUPERDEAL

Sukhomlynov Oleksiy,

ORCID ID 0000-0001-9657-8699

Institute of Slavic Studies of the Polish Academy of Sciences, Poland;

lech@suchomynow.pl

Abstract. In recent years, several books have been published in Poland, which deal with the socio-political, cultural and moral situation, as well as aspects of the everyday life of the modern inhabitants of the Republic. An understudied aspect is the multicultural heritage of the Ottoman Empire and the ethno-cultural situation of the modern Turkish Republic. In the article, the author focuses on the analysis of selected works of Witold Szablowski and Mircelina Szumer-Brysz, where the image of the migrant occupies a special place.

Key words: multiculturalism, ethnocultural situation, the image of the Other, borderlands of cultures and civilizations, tolerance.

«Туреччина – країна на роздоріжжі» (Huntington, 2018) – ця ідіома, яку часто використовують автори туристичних путівників, функціонує як тривіальна аксіома. У європоцентричній колективній свідомості топонім «Туреччина» зазвичай має виразний орієнтальний вимір (за Едвардом Саїдом) (Said, 1991) і, окрім іншості, що є результатом неосвоєної екзотики, він позбавлений будь-яких культурних конотацій. Наукові публікації, нечисленні тексти журналістів, занурених у сучасні реалії Туреччини, звіти міжнародних організацій, що захищають права людини в егоцентричному суспільстві так званої «західної цивілізації», залишаються непоміченими або свідомо ігноруються пересічними обивателями-читачами.

Варто зазначити, що за останні роки в Польщі було видано кілька книжок як польських, так і зарубіжних авторів, які стосуються соціально-політичної, культурної та моральної ситуації, а також аспектів повсякденного життя сучасних мешканців Республіки.

© Sukhomlynov O., 2023

Зупинюся на деяких з них.

«Око світу. Від Константинополя до Стамбула» (Cegielski, 2009) – прекурсорська у різних аспектах книга Макса Цегельського (2009). За структурою та змістом це видання нагадує туристичний путівник, тому я називаю його «турецьке вадемекум Макса Цегельського».

Критики помітили, що досліджуючи Орієнт, Макс Цегельський цього разу з'являється біля його воріт – у Стамбулі. Це унікальне місто, яке було столицею двох великих імперій, центром світової цивілізації східного християнства та ісламу, багатокультурним тиглем, у якому турки, курди, вірмени, греки, євреї та роми, а також мусульмани й алевіти, православні та католики, тут століттями співіснували та взаємодіяли атеїсти і фундаменталісти. Незважаючи на позірну стабільність і прогресивність сучасної секуляризованої Республіки, ця країна успадкувала конфліктогенну сутність агонізуючої Імперії. Автор відмовляється від традиційних для спраглих східної екзотики туристів маршрутів, щоб на підставі нарацій мешканців міста – від радикальних лівих і феміністок, починаючи з консервативних сунітів – створити складений мозаїковий образ міста.

«Міст» Герта Мака (2011) (Mak, 2011). Автор — голландський письменник, журналіст та історик. Назва опублікованого в 2007 році репортажу пов'язана із семантикою та аксіологією Галатського мосту. Створений образ мосту, що з'єднує два береги Золотого Рогу – Галіча, колись султанського та мультикультурного Стамбула, є своєрідною метафорою всієї Туреччини та її історії XX століття. Міст символічно з'єднує дві цивілізації, а також минуле і майбутнє, є своєрідним місцем «між» або роздоріжжям.

«Гірко-солодка батьківщина. Репортаж із серця Туреччини» (2011) (Kelek, 2011) німецької журналістки та соціологині з турецьким корінням Неклі Келек присвячений Едже Темелькуран, авторці книги «Туреччина: безумство та меланхолія» (2017).

Головним героєм книжок є Туреччина та її громадяни, заручники власної розмитої ідентичності та політичної системи, але в тексті аналізуються проблеми загальнолюдського значення, універсальні, які стосуються кожного з нас. Безкомпромісне ставлення письменниць-публіцисток до політичної та соціальної дійсності Туреччини, журналістська розслідувальна діяльність авторок і опрацьовані теми (питання свободи особистості, фемінізму, вірмен і курдів – незручні теми) сприймаються як суперечливі, а найчастіше не акцептуються у Туреччині Ердогана. Тексти вирізняються надзвичайною відвертістю та експресивністю висловлювань і водночас наповнені конфіденційністю.

У книзі «Туреччина: безумство та меланхолія» (2017) Едже Темелькуран (Temelkuran, 2017) поєднується двадцятирічний журналістський досвід і літературна майстерність. Авторка розповідає історію країни, яка потрапила до пекла сучасності, історію мешканців, яка є водночас песимістичною та кумедною. У цій книзі читач знайде те, чого не побачить у новинах, газетах і політичній аналітиці: турецьку душу. Темелькуран написала своєрідний буквар сьогоденного турецького хаосу, в якому авторка шукає відповідь на питання: чому Туреччина стала авторитарною країною.

«Різня в Тарлабаші. Повість про нову Туреччину» Томаса Орховського (2018) (Orchowski, 2018). Репортер кілька разів подорожував Туреччиною, знайомлячись із цією країною, збираючи історичні та фактологічні матеріали. Під час написання текстів автор мав на меті не лише представити поточну політичну, суспільно-культурну ситуацію в сучасній Туреччині, а й описати чинники, які пояснюють та ілюструють процеси, що поглиблюють соціальні розбіжності та посилюють почуття внутрішнього колективного розколу.

Колись занедбана стамбульська ділянка Тарлабаші, згадана у назві книги, є метафорою багатонаціонального та багаторелігійного султанського Стамбула. Саме ця частина міста стає відправною точкою оповіді, претекстом рефлексій щодо сьогодення й минувшини колись багатонаціональної імперії. Світ, представлений у «Різні в

Тарлабаші...», будується на основі мозаїчності фактів і подій, роздумів і розповідей місцевих жителів, часом блюзнірських і безособових, і, що важливо, авторських думок.

Книга Орховського є своєрідною читанкою турецької історії, але також відсилає читачів до фактів і процесів, що відбувалися в Європі. У результаті, як не парадоксально, Туреччина виявляється більш європейською, ніж здається на перший погляд (Suchomłynow, 2018).

Адам Балцер (Orchowski, 2018) справедливо зазначає, що молодий автор у своїй книзі на прикладі долі звичайних людей показує, як драматично Туреччина змінилася в XX столітті. З країни, населеної численними немусульманськими меншинами: вірменами, греками, ассирійцями, євреями чи левантійцями, вона стала державою, де сьогодні майже сто відсотків населення становлять мусульмани. Це «зникнення» немусульманської людності відбулося через геноцид, етнічні чистки та примусову міграцію, здійснені турецькими елітами, зачарованими ідеалами Заходу, особливо баченням єдиної національної держави. Однак курдська проблема Туреччини, яка є її ахіллесовою п'ятою протягом декількох десятиліть, та сучасна глибока політична поляризація турецького суспільства болісно виявляють видимість національної єдності. Ця жорстока повчальна історія турецького народу є тим важливішою, що подібні процеси відбувалися також у Європі. У результаті, парадоксально, Туреччина виявляється більш європейською, ніж на перший погляд нам здається.

У 2021 році польський письменник-публіцист Томаш Орховський повернувся до турецької тематики своєю книгою "Острів трьох батьківщин. Репортажі з Кіпру". (Orchowski, 2021). Книга розповідає про розділений на дві частини острів, позначений трагедією внутрішніх конфліктів, жителі якого, місцеві греки та турки, століттями були заручниками власних націоналізмів і численних окупантів. Орховський знайомить читачів із історією Кіпру, починаючи з його доісторичних часів і закінчуючи сучасністю. Він розповідає про різні культури та релігії, які існували на острові протягом століть, а також про конфлікти, які призвели до його поділу.

У 2020 році в продаж з'явилася книга «Воїни зі скляними очима. У пошуках нової Туреччини» Агнешки Ростковської (Rostkowska, 2020). Це репортаж про поточні трансформації в турецькій країні та суспільстві, про протистояння вестернізованих кемалістів та прихильників авторитарного режиму, про наслідки протистояння та жертвенних незгодних. Книга доповнює суспільно-політичну картину Туреччини Ердогана після так званого заколоту 2015 року, нині міфологізованого та сакралізованого.

У 2021 році вийшла книга під назвою «Туреччина. У моїй країні мінаретів, ароматного чаю та муркотіння котів» (Maury, 2021) від відомої блогерки, культурологині та журналістки Агнешки Маури. Ця книга є результатом згадування та естетичного відтворення, а тому авторський погляд на Туреччину є явно суб'єктивним і приватним.

У 2021 році вийшла книга Марцеліни Шумер-Бриш «Ізмір місто гіаурів» (Szumer-Brysz, 2021). Це друга її книга про Туреччину. Авторка була особисто пов'язана із цим найбільш космополітичним і республіканським містом, а тому намагається представити образ, який є, радше, результатом спогадів і рефлексій, продуктом ностальгії за колишньою багатоетнічною Смірною, невідомою пересічному європейському туристу.

Наступна книга – «Стамбульські шепоти» (2022) Агати Вельголовської (Wielgołowska, 2022). Одним із героїв текстів, так само, як і у Орхана Памука, є непередбачуване та суперечливе місто, голос якого змішується зі співом муєдзина та елементом мешканців, тутешніх і прибулих з глибин Анатолії. Стамбул з розпростертими обіймами приймає мільйони людей, швидко поглинаючи їх. У Стамбулі уявний хиткий лад може миттєво перевернутися з ніг на голову. Тут спогади змішуються з реальністю, а далеке минуле – з сьогоденням.

Згадані книжки є збірками вільних репортажів або нарисів-оповідань, об'єднаних спільною темою чи проблематикою. Ми маємо справу з текстами non-fiction, тобто з літературою факту – жанром на межі публіцистики та літератури.

Варто згадати, що література факту – термін, що визначає різноманітні відгалуження документального письменства, що розповідає про реальні події, що відбуваються в історичному часі, у реальній географічній та соціальній площині. На відміну від художньої прозової літератури, а особливо роману, жанри літератури факту за задумом не користуються вигадкою у зображенні дійсності.

Однак література факту у своїй структурі є неоднорідною та вирізняється еклектикою жанрів і синтезом стилів, має власну традицію та специфічні механізми еволюції. Зазначена пограничність жанрів: репортаж, есе, нарис, оповідання, путівник робить текст non-fiction твором багатофункціональним і, окрім пізнавальних ознак, має естетичні, культурні, освітні, соціальні, філософські чи розважальні цінності. Автор створює текстовий простір, що має різні контексти: історичний, сучасний, культурний, цивілізаційний, філософський, психологічний, асоціативний або реальний, символічний чи уявний, найчастіше інтертекстуальний.

Незважаючи на це, зазначені тексти, завдяки історії та процесу створення, мають ознаки літератури подорожі та спогадів. Першу розумію як літературні твори, основною темою яких є подорож чи подорожування, сповнене труднощів, пригод, описів незнайомих країн, міст, людей, звичаїв, релігій, пам'яток, історії, культури, внутрішніх переживань мандрівника. Типові форми подорожньої літературної вимови: щоденник, лист, репортаж, нарис тощо.

З іншого боку, література спогадів розуміється нами як різновид історичних текстів, що використовують спогади як структурний і образотворчий конструкт.

Тексти на межі жанрів документального характеру мають особливу цінність, оскільки вони поєднують автентичність розповіді про людей, факти, події, рефлексії та судження автора.

Книжка Вітольда Шабловського «Вбивця з міста абрикосів. Репортажі з Туреччини» (2010; 2014) (Szabłowski, 2010; Szabłowska, 2014) є циклом текстів з пограниччя мистецтва журналістики та художньої літератури, які складають послідовну розповідь про "країну на роздоріжжі" і є авторською спробою відобразити розмити колективну ідентичність сучасних турків. Цей твір є результатом власного досвіду турецьких реалій, зокрема пограничної ситуації та людської екзистенції буття на помеж'ї, між Сходом і Заходом.

Екзотичність описів іншості та ретельність опрацювання «незручних» тем, книги «Вбивця з міста абрикосів» помітили і оцінили, про що свідчать численні нагороди та відзнаки, переклади на інші мови, серед іншого українську (Шабловський, 2012). Доказом популярності збірки репортажів з Туреччини також є друге видання, трохи доповнене та перероблене, зі зміненою композицією твору, який вийшов у 2014 році.

У 2018 році побачила світ книга під назвою «Мерхаба. Репортажі з тому «Вбивця з Абрикосового міста» та особий турецько-польський словник» (Szabłowski, 2018). У цьому виданні вибрані репортажі про сучасну Туреччину автор доповнює власним словником понять і явищ, які часто є ключем до розуміння механізмів функціонування турецького соціокультурного механізму пограниччя.

Перше видання «Вбивці з міста абрикосів» складалося з тринадцяти основних тематичних історій: «Назим», «Мрія Сінана», «Імами та презервативи», «Під Араратом», «Вусата республіка», «Це з любові, сестро», «Пані Ататюрк», «Чорна дівчина», «Стамбульське чистилище», «Карпи Авраама», «Убивця з міста абрикосів» (історія, яка насправді дала назву цілій збірці), «Байбибуш» і «Це власне Туреччина». Мозаїчність композиції твору як добре продуманої цілісності ілюструють також структурні фрагменти послідовних оповідань-репортажів, які нумеруються або мають власні заголовки, пов'язані з певними постатями чи фактами, такі як «Ататюрк», «Памук» чи «Як тварина прокидається в Тайфуні», «Як Ердоган бореться за хустину».

До другого видання, що вийшло вже після антиурядових протестів у Стамбулі у 2013 – 2013 роках, Вітольд Шабловський додає нові розділи-репортажі. Автор починає книгу новим текстом «Газ в парку Гезі», вступ до першого видання стає модальною частиною нової книги, яку а також публіцист доповнює двома інтерв'ю, проведеними з турецьким істориком Халілом Беркатаєм: «Первинний гріх Республіки» та сценаристкою Деніз Акчай «Королева турецьких серіалів».

Тематика репортажів різнопланова – від історії та літератури, через буденне життя провінції аж до економіки та політики сучасної Туреччини. Однак майже усі вони містять імагологічні презентації різноманітних вимірів Іншості.

Сучасна Туреччина не є однорідною в багатьох аспектах. Окрім традиційного географічного поділу на європейську Румелію та азійську Анатолію, вражає гетерогенність культурно-звичаєвого ландшафту цієї країни.

Відомо, що Туреччина є місцем зіткнення цивілізацій, але, й можливо передовсім, це терени культурної інтерференції та етнічного й релігійного симбіозу колишніх Османів, греків, вірмен, євреїв, арабів та багатьох інших національностей, мусульман, ортодоксальних християн, католиків протестантів, а також алавітів.

Говорячи про репортажі Вітольда Шабловського, варто зазначити, що мультикультуралізм, успадкований від османів, не стає основною темою книги. Вітольд Шабловський зосереджує увагу головним чином на гібридності колективної ідентичності, роздвоєності особистості та ментальності сучасних турків, що виникає внаслідок ситуації буття на пограниччі цивілізацій.

У так званих мігрантських текстах Шабловського ми спостерігаємо справжню культурну мозаїку, яка складається з жителів Нігерії, Сирії, Лівії, Іраку, Афганістану, Йорданії, Узбекистану, Таджикистану та людей без конкретної національності чи державної приналежності, йдеться про африканців, індійців та китайців.

Вступ, завуальований поетикою буденності, жорстко занурює читача, який до цього черпав інформацію виключно із засобів масової інформації, у світ прихованих і невідомих раніше подробиць людської долі мігрантів, змушених покинути свої країни проживання.

Автор знайомиться з освіченим та розумним іракцем Махмудом, який працював перекладачем для американських військ і з міркувань безпеки був змушений емігрувати з родиною до Туреччини. Його близьким вдалося вибратися до Німеччини, а він живе надією і збирає гроші на незаконну "контрабанду" (переїзд) на Захід. Зустріч автора-поляка та іракця стає приводом для подальшої оповіді.

Вітольд Шабловський детально описує механізми й нюанси «галузі контрабанди» біженців до країн Європейського Союзу, передовсім на грецькі острови. Ми дізнаємось, що в туристичному та комерційному районі Стамбула, Емільоню, крадіжки паспортів у іноземців стали масовим способом заробітку. Махмуд пояснює, що «Ринок паспортів такий же примхливий, як турецька фондова біржа. П'ять років тому польський коштувала стільки ж, скільки таджикистанські паспорти, тобто нічого...» (Szablowski, 2014: 178), але вступ до ЄС, а потім шенгенської зони змінив ситуацію. «І сьогодні іммігранти повинні заплатити тисячу, а то й півтори тисячі доларів за книжечку з орлом». Як правило, викрадені паспорти «підробляються, простіше замінити одну сторінку, ніж зробити цілий паспорт». Спусташені люди «так сильно хочуть вибратися, що вірять усьому. Навіть у те, що ти можеш бути чорношкірим і в'їхати до Європи із фотографією білої людини в паспорті на ім'я Шабловського» (Szablowski, 2014: 179).

Неназваний "він" у "темно-синіх штанах", спеціалізований прибиральник пляжів Ізміра, який вранці шукають і прибирають тіла затонулих мігрантів, каже, що "туристи не люблять знаходити трупи" (Szablowski, 2014: 173). Англійці, німці чи поляки приїжджають сюди відпочити та багато платять. Ми маємо прибирати, перш ніж вони прокинуться".

На тлі ідилічної відпочинково-рекреаційної атмосфери Егейського узбережжя триває повсякденне життя контрабандистів і мігрантів, які чекають «бажаного вітру з

континенту», який дозволить здійснити омріяну подорож до Греції, для когось вдалу, а для когось смертельну. Автор наводить жахливі статистичні дані: «...море змило тіла двадцяти чотирьох іммігрантів на турецькому березі (...). Тим часом це було лише передвісником того, що має відбутися, через три місяці шістдесят людей потонули на шляху до Родосу. (...) Після цієї катастрофи деякі курорти почали наймати людей, які шукають тіла у темно-синіх штанах, щоб туристи не знайшли їх» (Szablowski, 2014: 178). В. Шабловський наводить факти та короткі описи, які мають показати, що за цією безглуздою статистикою приховані долі конкретних людей, чоловіків, жінок та дітей.

Турецька влада, робить вигляд, що цю проблему не помічають, а грецька сторона свідомо сприяє «недоплиттю» іммігрантів.

Іммігрантська епопея закінчується проханням Махмуда опублікувати в польській пресі гротескно-трагічне звернення наступного змісту: "Я, Махмуд Х, колишній перекладач американських військ, маю велике прохання до західної Європи. Відправте суди загін військ і каструйте всіх нас. І так нема грошей, щоб годувати наших дітей. А коли ми хочемо приїхати до вас і працювати чесно – ви стріляєте в нас і виганяєте. Каструйте нас. Це буде полетшення і для нас, і для нас самих» (Szablowski, 2014: 190).

Згадується твір Салмана Рушді «Схід – Захід», оповідання «Нагорода» про соціальні програми стерилізації місцевого населення в Індії.

«Ворожачи на кавовій гуші. Репортажі з Туреччини» (2018) – книга Марселіни Шумер-Бриш (Szumer-Brysz, 2018) – складається з короткого вступу, чотирьох розділів, різних за розміром, темою та проблематикою, а також епілогу. Окремі розділи, у свою чергу, є компіляціями самостійних репортажів-нарисів: I і II, складаються з трьох текстів («Найдовша ніч року», «Вітчим переграв батька», «Чай з вовками» і «Сирія в Смірні», «Як зробити гроші на Ісусі», «Слово на S»), III – шість («Як собака з турком», «Діви та відьми», «Меню з червоної обкладинки», «Веселка над Босфором», «Мати Султана», Майже як Голлівуд), IV – лише один («Ердоган vs. Ердоган»). Усі розділи пов'язані спільністю мотивів і проблем, що описуються з різних перспектив, учасниками подій. Усі тексти укладено у певну модальну цілісність, як на рівні розділів, так і всієї книги.

Передмова має символічний вимір і є своєрідною заповіддю проблем, які описуватимуться в репортажах – нестабільність бурхливої та непередбачуваної турецької дійсності, що порівнюється зі стихіями Анатолії та Румелії: «(Турки) звикли до штормів, землетрусів та інших катаклізмів, які сторіччями вражали цю, сповнену ароматом кави, країну. Так само радять собі із суспільними негараздами та політичними завірюхами. Іноді вони борються, іноді здаються. А ввечері сідають, п'ють раки, анісову горілку, годинами розмовляють, завжди спрагли знань про інших людей» (Szumer-Brysz, 2018: 7).

Кава з назви та вступу до книги також з'являється в епілозі. Таким чином авторка вписує свої описи-роздуми в семантичне поле кави, напою, який має особливе значення на землі Османів і є розпізнаваним символом турецької культури.

Проблема стикової іншості, мовної та культурної відмінності іммігрантів-сирійців, стала предметом аналізу в тексті «Сирія в Смірні». Авторка намагається об'єктивно описати в динаміці ситуацію біженців в Ізмірі, які були змушені полишити свою батьківщину через війну, яку, серед інших, веде московія. Цей репортаж стає ілюстрацією змінності багатокультурного ландшафту сучасної Туреччини, який поповнився додатковим компонентом.

«Сирійські гості», «сирійські брати і сестри» (як їх називають турецькі політики) жебракують, крадуть, створюють анклавні та мафіозні структури, але більшість відкритих на інших мешканців космополітичного міста, незважаючи на певні претензії, усвідомлюють стан і ситуацію, в якій опинилися вимушені переселенці:

«Хоча сирійців іноді сприймають як жебраків, аж сорок відсотків респондентів вважають, що вони заслуговують на допомогу. Хоча більшість зізнається, що сирійці

іноді крадуть, вони не бояться зростання злочинності. Лише п'ять відсотків вважають, що біженці ніколи не повернуться додому» (Szumer-Brysz, 2018: 73-74).

Багато хто з сирійців, дійсно, вирішує залишитись у Туреччині. Психічний стан не дозволяє планувати подальшу небезпечну подорож до міфологізованої Європи:

– Можливо, у мене психічний розлад (...) Як же інакше? Мені досі вночі сняться трупи на тротуарах. Кожного разу, коли я виходила з дому, це було як лотерея: повернуся цілою і неушкодженою або бомба вб'є мене. Або мене з'валтують солдати Аль-Асада. Гвалтували не тільки жінок. Старі баби і діти, неважливо чи хлопець, чи дівчина. Ви не знаєте, скільки разів я бачила оголені трупи, йдучи вранці на роботу. Я не знаю, чи спочатку гвалтували, а потім убивали, чи навпаки (Szumer-Brysz, 2018: 82).

Сирійка Ваффе вважала, що «краще було померти в Сирії, ніж так жити в Туреччині» (Szumer-Brysz, 2018: 82), але їй вдалося віднайти себе в нових реаліях, вона залишилась і працює в благодійному фонді. Однак, тисячі бурлаків-іммігрантів, те тільки сирійців, що ретельно описав Вітольд Шабловський, продовжують шукати порятунку від минулого на грецьких островах, наражаючись на смертельну небезпеку.

Репортаж закінчується цитатою, де з'являється символ іммігрантів – помаранчева камізка:

«Повертаючись додому, я зустрічаю дитину, яка сиділа на узбіччі. Поруч мама з напханим рюкзаком. З прозорого пакетика з поліетилену стирчав оранжевий рятувальний жилет» (Szumer-Brysz, 2018: 95).

Підсумовуючи, можна ствердити, що на тлі традиційних імагологічних презентацій багатонаціональної Туреччини (курди, греки, вірмени, євреї, асирійці, боснійці і ін.) віднедавна невід'ємною складовою етнокультурної картини цієї країни стає образ мігранта-біженця. Отже, не тільки Стамбул є символічним мостом між Орієнтом і Окцидентом, ціла Туреччина стає пограниччям між Сходом і Заходом.

Зрештою, як пише В. Шабловський, «кожен турок – це міст (...) Але ця погранична природа має свою ціну. Захід вважає їх фанатиками. Схід – посіпаками Заходу. Аль-Каїда здійснює напади на Босфор, а Євросоюз півстоліття не хоче прийняти Туреччину. Тому що вона занадто велика і культурно занадто чужа» (Szabłowski, 2014: 32).

Згадані й аналізовані тексти ілюструють європоцентричним реципієнтам, що Туреччина не є однорідною, що вона, як і все людство, стикається з універсальними проблемами.

Патріція Сасналь (Sansal, 2016) справедливо зазначає, що після епохи захоплення та домінування над Сходом в Європі, яка відчуває кризу культурної ідентичності, виникло ще сильніше почуття: страх і синдром обложеної фортеці, а тому аналізовані репортажі-нариси є воротами на Схід і в значній мірі сприяють пізнанню Іншості, пом'якшенню та боротьбі зі стереотипами, а також до широко розуміється міжкультурної освіти.

REFERENCES

- Cegielski, 2009 – *Cegielski M.* *Okolice świata. Od Konstantynopola do Stambułu*, Warszawa.
- Huntington, 2018 – *Huntington S.* *Zderzenie cywilizacji i nowy kształt ładu światowego*: Warszawa: Zysk i Ska.
- Kelek, 2011 – *Kelek N.* *Słodko-gorzka ojczyzna. Raport z serca Turcji*, Wołowiec.
- Mak, 2011 – *Mak G.* *Most*, Wołowiec.
- Maur, 2021 – *Maur A.* *Turcja. W mojej krainie minaretów, aromatycznej herbaty i mruczących kotów*, Bielsko-Biała.
- Orchowski, 2018 – *Orchowski T.* *Rzeź na Tarlabası. Opowieść o nowej Turcji*, Warszawa.
- Orchowski, 2021 – *Orchowski T.* *Wyspa trzech ojczyzn. Reportaże z Cypru, Czarnego*, Wołowiec.
- Rostkowska, 2020 – *Rostkowska A.* *Wojownicy o szklanych oczach. W poszukiwaniu nowej Turcji*, Poznań.
- Said, 1991 – *Said E.W.* *Orientalizm*: Poznań: Zysk i Ska.

- Sasnal, 2016 – Sasnal P., Jak Zachód wymyślił Bliski Wschód, *Polityka* 10.05.2016: URL: <https://www.polityka.pl/tygodnikpolityka/swiat/1660280,1,jak-zachod-wymyslil-bliski-wschod.read>
- Suchomłynow, 2018 – *Suchomłynow L.* Pogranicza w tureckich reportażach Witolda Szablowskiego. *Dziedzictwo kulturowe regionu pogranicza*. 2018. T. VI. S. 143-160.
- Szablowski, 2018 – *Szablowski W.* Merhaba. Reportaże z tomu „Zabójca z miasta moreli” i osobisty słownik turecko-polski: Warszawa.
- Szablowski, 2010 – *Szablowski W.* Zabójca z miasta moreli, Reportaże z Turcji: Wołowiec: Czarne.
- Szablowski, 2014 – *Szablowski W.* Zabójca z miasta moreli, Reportaże z Turcji: Wołowiec: Czarne.
- Szumer-Brysz, 2021 – *Szumer-Brysz M.* Izmir. Miasto gjaurów, Wołowiec.
- Szumer-Brysz, 2018 – *Szumer-Brysz M.* Wróżąc z fusów. Reportaże z Turcji, Wołowiec.
- Temelkuran, 2017 – *Temelkuran E.* Turcja: oblęd i melancholia, Wrocław.
- Wielgołowska, 2022 – *Wielgołowska A.* Stambulskie szepty, Warszawa.
- Shablovsky, 2012 – *Shablovsky V.* The killer from the place of apricots, Kiev.

Received 27 September, 2023

Accepted 01 October, 2023

